

בס"ד. ש"פ משפטים, מבה"ח אדר ראשון ה'תשמ"א

ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם כי תקנה עבד עברי גוי¹, וידוע הדיוק בזה², דלפניהם הוא לשון רבים ולשון נסתר ותקנה הוא לשון יחיד ולשון נוכח. גם צריך להבין מה דאיתא בירושלמי³ עה"פ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, דתשים הוא מלשון סימה (אוצר) שאינה נגלית כו', רזי תורה. וצריך להבין, הרי משפטים הם הדינים שמובנים גם בשכל אנושי⁴ [ואפילו בשכל דאומות העולם⁵], ומהי השייכות דמשפטים לתשים מלשון סימה, וזי תורה. גם צריך להבין⁶ מה שמתחיל המשפטים בדין עבד עברי⁷.

ב) והנה מבואר באוה"ת⁸, דענין עבד עברי ברוחניות הוא, דעבודתו את השם היא בדרך קבלת עול, עבודת עבד. ועפ"ז יש לומר, דזה שהתחלת המשפטים הוא בדין עבד עברי, הוא לרמז, שגם קיום המצוות דמשפטים, שהם מובנים בשכל, צריך לקיימם מצד קבלת עול, בדרך עבודת עבד⁹. דהגם שמזה שמצוות אלו נקראים בתורת אמת בשם משפטים מוכן שמצוות אלה צריך לקיימם גם מצד הטעם¹⁰, מ"מ, עיקר קיומם צ"ל בדרך קבלת עול, הן מצד האדם המקיים את המצוות, שקיום המצוות שלו צריך להיות בדרך עבודת עבד¹¹, וגם מצד המצוות, כי כל המצוות (גם המצוות דמשפטים) עיקרם הוא שהם רצון הקב"ה, רצון שלמעלה מטעם, אלא שכך גזר הקב"ה שהרצון דמצוות אלו יתלבש גם בטעם¹². ולהוסיף, דזה שגם קיום

(1) ריש פרשתנו (משפטים).

(2) רד"ה ואלה המשפטים בתו"א (עד, ג) ובתו"ח (תט, א). וראה גם רד"ה כי תקנה בתו"ח

(תכה, ב). סהמ"צ להצ"צ מצות דין עבד עברי פ"א (דרמ"צ פ, א).

(3) ע"ז פ"ב סוף ה"ז. וראה בפ"י פני משה שם.

(4) כידוע בענין ג' הסוגים משפטים עדות וחוקים — ראה רמב"ן עה"פ ואתחנן ו, כ. סה"מ מלוקט ח"ב ע' נה. וש"נ.

(5) שלכן צריך להזהיר שלא לדון המשפטים בערכאות (פרש"י עה"פ).

(6) כהדיוק דכמה מפרשים (ראב"ע, רמב"ן, ועוד). וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 255.

וראה גם רד"ה זה ה'תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"א ע' שז).

(7) דבר של צער להאדם. ובפרט ע"פ מחז"ל (מכילתא הובא בפרש"י) שמדובר בקונה מיד

בי"ד גנב שאין ידו משגת לשלם וכו', דבר שאינו רגיל.

(8) פרשתנו ע' א'קיא. שם ע' א'קכא.

(9) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ס"ע יט ואילך. וש"נ.

(10) ראה שמונה פרקים להרמב"ם פ"א — הובא באוה"ת פרשתנו ע' א'קלה ובסהמ"צ

להצ"צ שם (פד, ב).

(11) תניא רפמ"א.

(12) ראה בארוכה בכ"ז סה"מ מלוקט שם.

המצוות דמשפטים צ"ל בדרך קבלת עול, הוא גם בענין המשפטים שבהם. היינו דזה שמצוות אלו צריך לקיימם גם מצד הטעם הוא מפני שכך הוא ציווי הקב"ה שקיום מצוות אלו יהי' גם מצד הטעם¹³. ויש לומר, דזהו שארז"ל¹⁴ עה"פ ואלה המשפטים, ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, דבמתן תורה (סיני) נעשו ישראל עבדים להקב"ה¹⁵, והרמז אף אלו מסיני הוא, שגם קיום המצוות דמשפטים, כולל גם ענין זה שצריך לקיימם גם מצד הטעם [אף אלו, משפטים], צריך להיות בדרך עבודת עבד. ולכן התחלת המשפטים הוא בדין עבד עברי, בכדי לרמז, שגם המצוות דמשפטים, הגישה הראשונה (דער ערשטער צוגאנג) ללימודם וקיומם הוא קבלת עול, עבודת עבד¹⁶. וביאור נוסף, דכיון שעיקר ענין העבדות הוא בעבד כנעני [דנוסף לזה שעבד עברי עובד רק שש שנים¹⁷ (וגם עבד נרצע יוצא ביובל¹⁸)] ובעבד כנעני כתיב¹⁹ לעולם בהם תעבודו, השעבוד (העבדות) דעבד עברי (גם בהיותו עבד) אינו כהשעבוד (עבדות) דעבד כנעני²⁰, הרי בכדי לרמז ענין הנ"ל (שקיום המצוות דמשפטים צ"ל בדרך עבודת עבד) הי' צריך לכאורה להתחיל המשפטים בדין עבד כנעני.

ג) **ויובן** בהקדים דרשת רז"ל²¹ עה"פ ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, דמזה שנאמר אשר תשים לפניהם (ולא אשר תלמדם וכיו"ב) למדין שאין מספיק שהרב שונה לתלמידיו ההלכות כמה פעמים עד שיהיו סדורים בפניהם אלא צריך גם לשום לפניהם טעם המיישב תלמודם. ועפ"ז יש לומר, דמ"ש לאח"ז כי תקנה לשון יחיד הוא לרמז, דכי תקנה קאי (גם) על אשר תשים²², שהרב צריך לשנות לתלמידיו באופן שענין הנלמד יהי' הקנין שלהם.

13) וגם בזה שני ענינים הנ"ל: כי ישראל הם עבדים להקב"ה, דאמיתית ענין העבד הוא שכולו וכל הכחות והענינים שלו (לא רק כח המעשה) משועבדים להאדון, ולכן גם זה שמתכוננים בשכלם בטעמי המצוות הוא מצד ציווי הקב"ה; וגם מצד המצוות, כי זה שהרצון דמצוות אלו (משפטים) נתלבש בטעם הוא (לא מפני שהרצון דמצוות אלו הוא בדרגא נמוכה יותר מהרצון דחוקים, אלא) מפני שכך גזר הקב"ה.

14) מכילתא הובא בפרש"י עה"פ.

15) ראה סה"מ מלוקט ח"ד ריש ע' רפו, ובהערה 29 שם.

16) ראה עד"ז של"ה מס' פסחים שלו קנא, ב (הובא באוה"ת פרשתנו ע' א'עז) "והתחיל ואלה המשפטים במצות עבד עברי להיות רושם העבדות קיים, כי עבדי הם".

17) פרשתנו כא, ב.

18) קידושין טו, סע"א. פרש"י עה"פ פרשתנו כא, ו.

19) בהר כה, מו. ויתירה מזה, דמפסוק זה למדין שאסור לשחרר עבד כנעני (ברכות מז, ב. וש"נ).

20) וכמה דינים בזה — ראה רמב"ם הל' עבדים פ"א ה"ה ואילך.

21) עירובין נד, ב ובפרש"י שם. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד סי"ח. וצ"ע, דבהל' ת"ת שם כמה שינויים (לכאורה) מבגמרא עירובין שם. ואכ"מ.

22) כ"ה גם בהדרושים שבהערה 2. ושם, דענין כי תקנה הוא שמשו ימשיך לישראל בחינת הדעת. וע"פ מ"ש בתו"א שם (עה, ג) דהמשכת הדעת הוא ע"י לימוד ההלכות [כי כשמשג

וכמארז"ל²³ עה"פ²⁴ בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, שבתחלה נקראת התורה על שמו של הקב"ה (תורת ה') ואח"כ נקראת על שמו (תורתו), תורה דילי היא²⁵. וזה שהתורה נעשית קנינו של האדם העוסק בתורה (תורה דילי היא) הוא דוקא כשיודע טעמי ההלכות²⁶. וזהו אשר תשים לפניהם כי תקנה, דע"י הלימוד באופן דתשים לפניהם, עי"ז נעשית התורה קנינו של האדם הלומד, כי תקנה.

גם יש לומר, דזה שלאחרי אומרם אשר תשים לפניהם ממשך כי תקנה, הוא לפי שכי תקנה הוא ציווי נוסף על הציווי דתשים לפניהם. ויובן זה בהקדים שלכאורה אינו מובן, הרי זה שהתורה מתלבשת בשכלו של האדם הלומד עד שנעשית תורתו הוא ירידה (לכאורה) לגבי התורה כמו שהיא תורת הוי', וממארז"ל הנ"ל (ואח"כ נקראת על שמו) משמע דזה שהתורה נעשית תורתו (של האדם הלומד) הוא מעלה. ונקודת הביאור בזה, דירידת והמשכת התורה למטה היא באופן שגם לאחרי שירדה למטה ונתלבשה בשכל אנושי היא חכמתו של הקב"ה שלמעלה משכל הנבראים. וזה שהיא מובנת גם בשכל אנושי הוא מפני שרשה הוא באוא"ס הבל"ג שאינו מוגבל בהגדרים דמעלה ומטה, ולכן ביכלתה להיות גם למטה²⁷. והיינו, דנוסף לזה שגם בירידתה למטה היא נשארת במהותה — חכמתו של הקב"ה, הנה אדרבה, ע"י ירידתה למטה נעשה בה יתרון לגבי דרגת התורה כמו שהיתה למעלה לפני ירידתה למטה. כי ע"י ירידתה למטה מתגלה בה שרשה באוא"ס הבל"ג²⁸. ועד"ז הוא בנוגע לזה שע"י לימוד התורה בהבנה והשגה נעשית תורתו של האדם הלומד, שגם לאחרי שהיא נעשית תורתו של האדם הלומד היא נשארת במהותה תורת הוי', ויתירה מזה, דע"י שתורת הוי' נעשית תורתו של האדם, נעשה בה יתרון לגבי דרגת התורה כמו שהיא מצד עצמה, תורת הוי'²⁹. כי זה שתורת הוי' נעשית תורתו

ההלכות הוא "גילוי דעת התורה במחשבת האדם", ולכן, עי"ז זוכה "שימושך בו בחי' הדעת", יש לקשר הפירוש שבפנים עם הפירוש שבדרושים הנ"ל.

(23) ע"ז יט, א. וראה פרש"י קידושין לב, ריש ע"ב.

(24) תהלים א, ב.

(25) קידושין שם.

(26) ראה שו"ת ברכה ה' יו"ד סרמ"ג ס"ו דשונה הלכות אינו יכול למחול על כבודו

כי "לא הגיע למדרגת תורה דילי היא".

(27) ראה המשך תרס"ו ע' כב, "דרשר ההמשכה (דתורה) הוא מאוא"ס שלפני הצמצום

כו' (ולכן) היא נמשכת עד למטה ממש".

(28) בהמשך תרס"ו שם (ס"ע כב ואילך) (וראה בארוכה סה"מ מלוקט ח"ד ע' רו), דזה

שהתורה היא בכל מקום (למעלה ולמטה) בשוה הוא לפי שרשר המשכתה הוא מאוא"ס

הבל"ג, וזה שעיקר התורה הוא דוקא למטה הוא מצד שרשה בהעצמות. ועפ"ז, היתרון שנעשה

בהתורה ע"י ירידתה למטה הוא לפי שע"ז מתגלה בה (לא רק שרשר המשכתה אוא"ס הבל"ג,

אלא גם) שרשה האמיתית, כמו שהיא מושרשת בהעצמות.

(29) ראה גם תו"ח פרשתנו תכב, סע"ב ואילך (וראה עד"ז לקו"ת שלח נא, א), ד"תורתו

של האדם³⁰ [ובאופן שגם לאחר שנעשית תורתו של האדם היא נשארת במהותה, תורת הוי'³¹, ואעפ"כ היא תורתו של האדם], הוא ע"י גילוי אוא"ס (שלמעלה מהוי'), שמחבר ומאחד את האדם עם הוי', ישראל וקוב"ה כולא חד.

ד) **והנה** שני ענינים הנ"ל שבתורה, כמו שהיא תורת הוי' וכמו שהיא תורת (של האדם הלומדה), הם (בדרך כלל) התורה כמו שהיא באצילות וכמו שהיא בכריאה. כדאיתא בל"ת להאריז³², דהטעם על זה שהתורה מתחלת בכי"ת הוא כי האל"ף דתורה הוא התורה שבאצילות והתורה שאנו לומדים בהבנה והשגה היא התורה כמו שהיא בכריאה, הבי"ת דתורה. ומבואר בחסידות³³ דזהו מ"ש³⁴ ועל תורתך שלמדתנו, ועל תורתך באצילות שלמדתנו בכריאה. והנה ידוע³⁵ שאצילות נקרא בשם קנין. כמ"ש³⁶ ברוך עושך ברוך יוצרך ברוך בוראך ברוך קונך, דעושך יוצרך ובוראך הם ג' העולמות עשי' יצירה ובריאה, וקונך הוא אצילות. דכמו שקנין אינו הוויית דבר חדש אלא גילוי ההעלם [דגם קודם הקנין הי' הדבר, אלא שקודם הקנין, כשהדבר הי' ברשות המוכר, הי' בהעלם לגבי הלוקח, וע"י הקנין בא הדבר אליו בגילוי], כן האצילות הוא גילוי ההעלם. וזהו שלאחרי אומרו אשר תשים לפנים מוסיף כי תקנה, דהגם שלימוד התורה צריך להיות בהבנה והשגה (אשר תשים לפנים), ועד שנקראת על שמו, תורתו (של האדם הלומדה), מ"מ צריך להיות הלימוד באופן שיהי' נרגש אצלו שהתורה שלומד (גם לאחר שנעשית חכמתו) היא תורת הוי', תורתך שבאצילות, תקנה. ועפ"ז יש לבאר מה דאיתא בירושלמי דתשים הוא מלשון סימה שאינה נגלית, רזי תורה, כי בכדי שבהתורה שהאדם לומד ומבין בשכלו (שכל אנושי) יהי' נרגש שהיא תורת הוי', תורתך שבאצילות (כי תקנה), הוא ע"י גילוי הנשמה כמו שהיא באצילות, בחינת טהורה³⁷ היא

היא למעלה מ"תורת הוי'". אלא ששם מדובר בענין ההמשכה שע"י עסק התורה דהאדם, כדלקמן סעיף יא.

30) ויש לומר, דזה שהתורה נעשית תורתו (של האדם), שנמסרה לבעלותו [שלכן יכול למחול על כבודה], היא ירידה גדולה יותר מזה שהתורה ירדה להתלבש בשכל אנושי. ולכן, גם העלי' [הגילוי דאוא"ס הבל"ג] שע"י ירידה זו, היא עלי' גדולה יותר.

31) להעיר, דזה שאין דברי תורה מקבלים טומאה למדין מהכתוב (ירמי' כג, כט) הלא כה דברי כאש (ברכות כב, א). ויש לומר הפירוש ב"דברי כאש", דכיון שהוא "דברי" (דהקב"ה), לכן הוא "כאש" שאינו מקבל טומאה. והרי דין זה (שד"ת אין מקבלין טומאה) הוא גם בזה שהתורה נקראת על שמו — כי הגם שתורה דילי' היא, היא תורת הוי', "דברי" דהקב"ה.

32) ר"פ בראשית.

33) סה"מ ה"ש"ת ע' 68. ובכ"מ.

34) בנוסח ברכת המזון.

35) תו"א פרשתנו עה, ד. תו"ח שם תיא, א. שם תכה, ב ואילך. סה"מ להצ"צ מצות דין עבד עברי פ"ג (דרמ"צ פב, א ואילך). אוה"ת פרשתנו ע' א'קכא.

36) בנוסח קידוש לבנה.

37) נוסח ברכת אלקי נשמה כו' (מברכות ס, ב. רמב"ם הל' תפלה פ"ז ה"ג. ועוד).

(שלמעלה מבחינת אתה³⁷ בראתה)³⁸, וגילוי בחינה זו בהנשמה (סתים דנשמה) הוא ע"י לימוד פנימיות התורה, סתים דאורייתא³⁹. וזהו אשר תשים לפניהם כי תקנה, דע"י תשים מלשון סימה, לימוד פנימיות התורה, נעשה הגילוי דפנימיות הנשמה⁴⁰ — לפנייהם לפנימיותם⁴⁰, ועי"ז גם בהתורה שלומד באופן דתשים לפנייהם [הבנה והסברה, טעם שמיישב תלמודן], נרגש תורתך שבאצילות, כי תקנה.

ה) **והנה** הפירוש דואלה המשפטים אשר תשים לפנייהם בפשטות הוא, שהקב"ה אמר למשה רבינו שהוא (משה) ישים את המשפטים לפני ישראל⁴¹. ומזה מוכן גם בנוגע לכי תקנה [דכי תקנה לשון יחיד קאי על אשר תשים, כנ"ל סעיף ג], שזה קאי על משה. והענין הוא, דאיתא בזהר⁴², בכולהו אתר דשמא אדכר תרי זימני פסיק טעמא בגווייהו, כגון אברהם אברהם כו', חוץ ממה משה דלא פסיק טעמא בגווייהו. ומבואר בחסידות⁴³, דאברהם, ע"י שירדה נשמתו למטה, נעשה בה שינוי לגבי שרשה שבאצילות⁴⁴, משא"כ במשה, גם בהיותו למטה האיר בגילוי מקורו כמו שהוא באצילות, ועד שאין מחיצה והפסק ביניהם, לא פסיק טעמא. והטעם על זה שגם בהיותו למטה ה' כמו שהוא באצילות, הוא, כי השרש דנשמת משה הוא מבחינת העיגולים שלמעלה מהשתלשלות, ולגבי למעלה מהשתלשלות, אצילות ועשי' הם בשוה⁴⁵. וזהו שלמשה נאמר אשר תשים לפנייהם כי תקנה, כי החיבור דב' הדרגות שבתורה [כמו שנתלבשה בשכל האדם (תשים לפנייהם) וכמו שהיא תורתך שבאצילות (קנין)] הוא ע"י הגילוי דלמעלה מהשתלשלות שנמשך ע"י משה. וכמו שנתבאר לעיל (סעיף ג) שהחיבור דתורתו (של האדם) עם תורת הוי', הוא ע"י גילוי אוא"ס.

ו) **והנה** פירוש הנ"ל בכי תקנה, שקאי על אשר תשים לפנייהם, יש לקשר עם הפירוש הפשוט דכי תקנה קאי אלאח"ז, כי תקנה עבד, כי כשלימוד התורה שלו היא באופן דכי תקנה, שנרגש אצלו שהתורה שלומד היא תורת הוי', הלימוד שלו הוא בתכלית הביטול, בדוגמת ביטול העבד להאדון. דהגם

38) ראה המשך תרס"ו ע' תעב. שם ע' תפה ואלך. ובכ"מ.

39) ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. אוה"ת וסה"מ שבהערה הבאה. ובכ"מ.

40) ראה אוה"ת פרשתנו ע' א'קא. סד"ה ואלה המשפטים עת"ר (סה"מ עת"ר ע' קנא).

41) ויש לומר, שהשייכות דפירוש רז"ל ש"תשים לפנייהם" קאי על זה ששונה לתלמידיו (כנ"ל ס"ג) עם הפירוש הפשוט שזה קאי על משה, הוא כי "כל ראשי ישיבות שבכל דור הן בחי משה" (תו"א יתרו ט, ג).

42) ח"ג (באד"ר) קלח, רע"א.

43) תו"א פרשתנו שם (עה, ג. עו, ג). המשך תרס"ו ע' רטז. ובכ"מ.

44) ויתירה מזה, דנשמת אברהם כמו שירדה למטה היא "עפר ואפר" לגבי שרשה באצילות

(אגה"ק ט"ו (קכא, ב)).

45) תו"א שם.

שענין הלימוד הוא (לא שהאדם יבטל את שכלו להתורה, אלא אדרבה) שיבין את התורה בהשכל שלו, שענין זה קשור (לכאורה) עם המציאות שלו, ועאכ"כ כשהלימוד שלו הוא באופן שהתורה היא תורתו (של האדם), מ"מ, ע"י שנרגש אצלו שהתורה (גם) לאחר שירדה למטה ונתלכשה בשכל אנושי) היא תורת הוי', חכמתו של הקב"ה שלמעלה משכל הנבראים, [וזה שהאדם מבין את התורה בהשכל שלו הוא מפני שהקב"ה אינו מוגבל בשום הגבלות (גם לא בהגדר דבל"ג) ולכן ביכלתו ית' לחבר ההפכים דבל"ג וגבול⁴⁶, ששכל האדם (המוגבל) ישיג חכמתו של הקב"ה (הבלתי מוגבל)], זה שהוא מבין את התורה בהשכל שלו אינו סותר לענין הביטול, כי זה שהוא מבין את התורה בהשכל שלו [וגם זה שהתורה דילי' היא] אינו מצד המציאות שלו אלא מצד זה שהקב"ה הוא כל יכול.

ז) **ועפ"ז** יובן לשון חז"ל⁴⁷ עולה של תורה, דלכאורה, כיון שמצות תלמוד תורה היא (לא שהאדם יבטל את שכלו להתורה, אלא אדרבה) שיבין את התורה בהשכל שלו דוקא [וגם הפס"ד דהאדם העוסק בתורה צריך להיות כפי הבנתו דהאדם, דתורה לא בשמים היא וקוב"ה קא חייך ואמר נצחוני בני נצחוני⁴⁸], מהו"ע עולה של תורה, דעול הו"ע הביטול. והביאור בזה הוא (כנ"ל), דע"י הידיעה וההרגש שהתורה היא תורת הוי' [וזה שהיא ניתנה לרשותו של האדם, נצחוני בני נצחוני, הוא מפני שהוא ית' הוא כל יכול, ולכן ביכלתו ית' לתת את תורתו (תורת הוי') לרשותו של האדם], גם זה שהוא מבין את התורה בהשכל שלו הוא באופן דעולה של תורה, שהתורה היא האדון שלו והוא בטל להתורה כעבד שמוטל עליו עול האדון. וזה שהתורה ניתנה לרשותו (נצחוני בני נצחוני), הוא מפני שכן הוא רצון ה"אדון", נותן התורה.

ויש לקשר זה עם זה שארז"ל עה"פ ואלה המשפטים, ואלה מוסיף על הראשונים, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני, שהכח על החיבור דשני ההפכים שבמשפטים [שהם מובנים בשכל, והלימוד (שלהם⁴⁹) צריך להיות באופן דאשר תשים לפניהם, טעם המיישב תלמודם, שע"ז נעשית התורה תורתו של האדם הלומד. וביחד עם זה צריך להיות הלימוד שלהם באופן דכי

46) ויש לומר, דענין זה מרומז בזה שמקום הארון אינו מן המדה (יומא כא, א). דארון הו"ע התורה, וזה שהתורה מושגת בשכל האדם הוא ע"ד החיבור דלמעלה ממקום ומקום שבארון, מצד זה שהוא ית' הוא כל יכול ונמנע הנמנעות.

47) ראה במדב"ר פי"ח, כא. תדא"ר רפ"ב. מדרש שמואל פכ"ט. וראה לקו"ת פ' ראה ד"ה וכל בניך ס"ב (כט, ג ואילך).

48) ב"מ נט, ב.

49) הדין ד"צריך אתה לשום לפניהם טעם המיישב תלמודם" הוא בכל דיני התורה. אלא שבחוקים "טעם המיישב תלמודם" הוא המקור דהדינים ואיך למדין אותם מהפסוקים (וכי"ב). ובמשפטים הוא גם טעם ההלכות עצמם.

תקנה, שירגיש שהיא תורת הוי' (תורתך שבאצילות, קנין), ויתירה מזה, שהלימוד שלהם צ"ל באופן דעבד, עולה של תורה], ניתן מסיני⁵⁰, שגם בו הוא חיבור דשני ההפכים, מציאות וביטול. וכמבואר בלקו"ת⁵¹, דזה שהתורה ניתנה על הר סיני דמכ"ך מכל טוריא⁵², הוא מפני שבהר סיני ישנם שני ההפכים. הר — הגבהה, ומכ"ך — ביטול.

ח) **והנה** אמרו רז"ל⁵³ גדול תלמוד שמביא לידי מעשה. ויש לומר, שע"י החיבור דשני ההפכים (מציאות וביטול) שבלימוד התורה, נמשך עד"ז גם במעשה המצוות. אלא שבלימוד התורה החידוש הוא הביטול. דהגם שלימוד התורה הוא בהבנה והשגה (מציאות) מ"מ צריך להיות הלימוד בביטול. ובקיום המצוות החידוש הוא המציאות. דהגם שקיום המצוות צ"ל מצד ציווי הקב"ה [כמובן גם מזה שמצוות הוא לשון ציווי], בדרך עבודת עבד⁵⁴, מ"מ הביטול שלו צריך להיות באופן שהביטול אינו שולל את מציאותו אלא אדרבה זה גופא הוא מציאותו. היינו, דזה שהוא עבדו של הקב"ה הוא [לא רק מצד ההכרח, אלא] שהוא רוצה להיות עבדו של הקב"ה ויש לו חיות ותענוג בזה.

ויש לומר, דמהטעמים על זה שהתחלת הציוויים דבפרשת משפטים הוא בפסוק ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם שמדבר בלימוד התורה כדרשת חז"ל, הובאה לעיל סעיף ג [דלא כרוב הציוויים שבתורה שבתחילתם הוא דבר אל בני ישראל, צו את בני ישראל, ולא נזכר בהם ענין הלימוד], כי זה שהתחלת הציוויים דפרשת משפטים הוא בדיני עבד מרמז שקיום כל המצוות צ"ל בדרך עבודת עבד (כנ"ל סעיף ב), וכיון שגם הביטול דקבלת עול (עבודת עבד) צ"ל בחיות ובתענוג (כנ"ל), לכן, התחלת הפרשה היא בהענין דלימוד התורה, דמהתענוג והחיות שבלימוד התורה נמשך מעין התענוג וחיות תורה גם בהעבודה דקבלת עול⁵⁵.

50) ומה שאמרו "הראשונים מסיני" — כי גם לימוד "הראשונים" ואפילו הדינים דחוקים הוא בהבנה והשגה, וגם הפס"ד דהלכות אלו ניתן לרשותו של האדם (נצחוני בני נצחוני), ויתירה מזה שגם החוקים "ראוי להתבונן בהם, וכל מה שאתה יכול ליתן לו טעם תן לו טעם" (רמב"ם סוף הל' תמורה). אלא שעיקר הענין דהבנה והשגה הוא במשפטים.

51) במדבר טו, ג.

52) ראה תיב"ע עה"פ שופטים ה, ה. תיב"ע ומדרש תהלים עה"פ סח, יז.

53) קידושין מ, ב.

54) תניא רפמ"א. וראה לקו"ת שלח מ, א. ובארוכה — עטרת ראש דרוש לעשי"ת נז, א. שם נט, ב.

55) ראה תניא פמ"א (נז, א) "והתורה אמרה ועבדתם את ה' אלקיכם וגו'". ובסה"מ מלוקט ח"ה ע' קעג, דע"י שהעבודה דקבלת עול (עבודת עבד) הוא לפי שהתורה אמרה ועבדתם גו'. נמשך מעין התענוג דתורה גם בהעבודה דקבלת עול.

ט) **ועפ"ז** יובן מה שהתחלת הפרשה היא בדין עבד עברי, אף שעיקר ענין העבדות הוא בעבד כנעני (כנ"ל סעיף ב), כי השלימות דענין העבדות (קבלת עול) הוא שהביטול דעבדות יהי' בתענוג ובחיות, וענין זה הוא בעבד עברי דוקא. ויובן זה ע"פ מ"ש אדמו"ר הזקן בד"ה וכי ימכור איש את בתו לאמה⁵⁶ [והצ"צ כותב⁵⁷ על מאמר זה שהוא דרוש נכבד מאד מדבר מענין צדיק רשע ובינוני], דג' מיני העבדים שבפרשת משפטים, עבד כנעני עבד עברי ואמה העברי, הם ג' מדריגות בעבודת הוי'. עבד כנעני הוא שהרצון והתענוג שלו הם בפריקת עול, כמארוז"ל⁵⁸ עבדא בהפקירא ניחא ליי, שהנח"ר שלו (ניחא) הוא בהפקירות, פריקת עול, ועבודתו את השם הוא רק מצד ההכרח, מחמת אימת הכאת השבט, דענין הכאת השבט ברוחניות הוא שמאיר בו נפשו האלקית (אלא שהגילוי דנפש האלקית הוא רק בנוגע לעשי' בפועל). [ומבאר שם⁵⁹, שבעבד (כנעני) נכלל גם רשע וטוב לו. דכמו שבעבד כפשוטו, אפשר שהעבד יחטא לרבו ואעפ"כ כשרבו מכהו בשבט הוא חוזר לעבודתו, עד"ז הוא בעבודת ה', דגם מי שמצד התענוג שלו בפריקת עול הוא עובר על מצוות השם, מ"מ, כיון שאח"כ, כשמאיר בו גילוי נפשו האלקית (הכאת השבט) הוא מתחרט על חטאיו, לא יצא מכלל עבד. ולאידך, גם הבינוני (דרגא תחתונה שבבינוני) נכלל בעבד כנעני. דהגם שלא עבר עבירה מימיו⁶⁰, מ"מ, כיון שהרצון והתענוג שלו הוא בתאוות עוה"ז ועבודתו את השם הוא רק מצד ההכרח (אלא שהגילוי דנפש האלקית מכריח אותו להיות סור מרע ועשה טוב במשך כל היום כולו), לא יצא מכלל עבד כנעני]. ועבד עברי הוא שהרצון והתענוג שלו הוא (בעיקר) בעבודת השם, והענינים דפריקת עול (כולל התענוג בעניני עוה"ז) הם אצלו יסורים גדולים וצער⁶¹. והגם שכשבאים לו עניני עוה"ז הוא מתענג מהם, רצונו הוא שלא להמשך אחריהם. והוא מתמרמר על זה שהתענג בעניני עוה"ז. [והוא עיקר מדריגת הבינוני]. ואמה העברי היא מדריגת צדיק, שהמדות שלו נהפכו לקדושה (אתהפכא שלמעלה מאתכפיא), כמבואר שם בארוכה.

וזהו שבפרשת משפטים מדובר בקנין עבד עברי ואמה העברי [כי תקנה עבד עברי גוי וכי ימכור איש את בתו לאמה⁶² גוי], והענין דעבד כנעני

56) נדפס (עם הגהות הצ"צ) באוה"ת פרשתנו ע' א'קכו ואילך. וראה גם ד"ה זה תו"ח שמות עא, ב ואילך. דרך חיים שער התפלה פס"ו ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות יעוד ופדין אמה העברי (פג, ב אילך).

57) אוה"ת שם ע' א'קכו.

58) גיטין יג, א.

59) אוה"ת שם ע' א'קכה. סהמ"צ שם פד, ב.

60) תניא רפי"ב.

61) כ"ה הלשון באוה"ת שם ע' א'קלא.

62) פרשתנו כא, ז.

(בהפרשיות שמדברים בקניני עבד⁶³), לא תצא קצאת העבדים⁶², הוא רק כמו בדרך אגב (ובאופן שלילי), כי זה שהתחלת פרשת משפטים היא בדיני עבד הוא מפני שבפרשה זו [שהיא בהמשך למתן תורה, מה הראשונים מסיני אף אלו מסיני] מדבר בכללות הענין דעבודת ה', שצריכה להיות בדרך עבודת עבד, וכיון שהעבודת צריכה להיות בתענוג וחיות, לכן מדבר בדיני עבד עברי ואמה העברי'. בתחלה מדבר בעבד עברי, מדריגת הבינוני, כי מדת הבינוני היא מדת כל אדם ואחרי' כל אדם ימשוך⁶⁴. ואח"כ מדבר באמה העברי', מדריגת צדיק, שגם עבודה זו שייכת לכל אחד, כמבואר בתניא⁶⁵, דגם כשיודע בנפשו שלא יגיע למדריגה זו באמת לאמיתו מ"מ הוא יעשה את שלו לקיים את השבועה שמשביעין אותו תהי צדיק. ויש לומר דזה שמדבר [כמו בדרך אגב עכ"פ] גם בעבד כנעני, הוא מצד המעלה דאתכפיא. וכמ"ש אדמו"ר הזקן בדרוש הנ"ל⁶⁶, שגם בצדיק גמור צריכה להיות העבודה דעבד כנעני, מצד המעלה שבאתכפיא. דזהו שארז"ל⁶⁷ אל יאמר אדם אי אפשי כו' אלא אפשי ומה אעשה ואבי שבשמים גזר עלי, דזה שצריך לומר אפשי כו' הוא בכדי שתהי' אצלו העבודה דאתכפיא.

י"ד) ולהעיר, דבאתכפיא זו הוא רק המעלה דאתכפיא. דהגם שבזה שאומר אפשי הוא רחוק מאד מאלקות⁶⁸, הרי זה שאומר אפשי הוא מצד ציווי התורה, וכונתו בזה שאומר אפשי ומעורר רצון לזה⁶⁹ הוא בכדי שתהי' אצלו העבודה דאתכפיא (שיעשה נגד רצונו). ועפ"ז מובן, דזה שעבודת הצדיקים היא לא מצד ההכרח אלא שזהו התענוג שלהם, הוא גם בנוגע להעבודה דאתכפיא שלהם. דהגם שהיא אתכפיא באמת, כי זה שאומרים אפשי הוא שמעוררים הרצון שלהם לזה, אלא שכופין את עצמם ועושים נגד רצונם, זה גופא הוא התענוג שלהם, כיון שהכוונה בהרצון שלהם היא בכדי שיעשו נגד רצונם.

והנה ידוע⁷⁰ שההמשכה שע"י העבודה דאתכפיא היא המשכה נעלית יותר מההמשכה שע"י העבודה דאתהפכא. כמאמר⁷¹ כד אתכפיא סט"א אסתלק

63) דהתחלת פרשיות אלה היא כי תקנה גר', וכי ימכור גר'. משא"כ עבד כנעני שלאח"ז [כא, כ ואילך. כא, כו ואילך].

64) תניא ריש פי"ד.

65) ספי"ד.

66) אוה"ת שם ע' א'קלח. סהמ"צ שם פד, ב.

67) תו"כ קדושים כ, כו. פרשי" שם.

68) כ"ה הלשון בסהמ"צ שם. ומבאר שם, שלכן יש בזה המעלה דאתכפיא סט"א.

69) כ"ה להדיא באוה"ת שם. וכמוכח גם בפשטות, דכיון שהתורה צייתה לומר אפשי, צריכה להיות אמירה אמיתית.

70) תו"א ויקהל פט, ג"ד. הוספה לתו"א שם קיד, ג"ד. ובכ"מ.

71) ראה תניא פכ"ז ולקו"ת ר"פ פקודי (מזח"ב קכח, ב. וראה גם שם סז, ב. קפד, א).

תו"א שם. לקו"ת חוקת סה, ג.

אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, שע"י העבודה דאתכפיא הוא המשכת האור שבבחינת רוממות, אסתלק. ויש לומר, דהמשכה שע"י אתכפיא דצדיקים (שהאתכפיא גופא היא התענוג שלהם), היא המשכה נעלית עוד יותר. והענין הוא, דמהטעמים על זה שהמשכה זו היא ע"י אתכפיא דוקא, הוא⁷², דע"י שהאדם כופה את עצמו לעשות כנגד רצונו וטבעו, המשכת הגילויים דלמעלה היא לא כפי הטבע שלהם. שגם האור שבבחינת רוממות, שמצד "טבעו" הוא למעלה מגילוי, נמשך בגילוי. ויש לומר דכאשר האתכפיא דהאדם היא בדרך הכרח, היפך התענוג שלו, זה שנמשך בגילוי האור שלמעלה מגילוי (היפך הטבע שלו), הוא כמו בדרך הכרח כביכול⁷³, היינו שההמשכה היא מבחינת חיצוניות הרצון, וע"י שהאתכפיא דהאדם הוא באופן שזהו התענוג שלו, ההמשכה היא מבחינת פנימיות הרצון והתענוג.

יא) וזהו ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם וארז"ל ואלה מוסיף על הראשונים, דירידת והמשכת התורה במשפטים שהם מובנים גם בשכל האדם, ובפרט שע"י ניתן הכח לאדם שיוכל ללמוד תורה באופן דאשר תשים לפניהם (בהבנה והסברה ועד שהתורה נקראת על שמו), היא הוספה על הראשונים, כי ע"י ירידה זו מתגלה שורש התורה באוא"ס הבל"ג (כנ"ל סעיף ג). ולהוסיף, דע"י לימוד התורה דהאדם באופן שהתורה נקראת על שמו, מיתוסף בהתורה עוד יותר. כי בירידת והמשכת התורה במשפטים, מה שנמשך בגילוי למטה הוא חכמתו של הקב"ה (חכמה דאצילות), אלא שהחיבור דחכמתו של הקב"ה שלמעלה משכל הנבראים עם שכל האדם הוא ע"י ההמשכה מאוא"ס הבל"ג שלמעלה מחכמה [היינו שהגילוי דאוא"ס הבל"ג הוא רק נתינת כח לבחי' החכמה דאצילות שתתחבר עם שכל האדם, ולא שמתגלה אוא"ס הבל"ג עצמן], וע"י עסק התורה דהאדם באופן שהתורה היא תורתו, נמשך בתורה הגילוי דאוא"ס הבל"ג עצמו. וכמבואר בהדרושים⁷⁴ דזה שהתורה נקראת תורתו (דהאדם), הוא לפי שע"י עסק התורה לשמה (לשם התורה) הוא ממשיך בה הגילוי דאוא"ס הבל"ג, ולכן נקראת התורה על שמו, לפי שהוא המשיך בה גילוי זה. ויש לומר, דזהו שואלה הוא וא"ו אלה, וא"ו המוסיף הוא ההוספה שנעשית בתורה, אלה הוא לשון גילוי, ופירוש ואלה (וא"ו אלה) הוא, שההוספה בתורה (שנמשך בה אוא"ס הבל"ג) היא בגילוי. היינו, דזה שנמשך בה אוא"ס הבל"ג הוא לא רק באופן דנתינת כח אלא שהאור עצמו מאיר בגילוי.

72) ראה בארוכה סה"מ מלוקט ח"ה ע' קסא. וראה עד"ז תו"א שם פט, סע"ג "ובאתעדלית זו בבחי' ביטול שמסלק את עצמו כו' אתעדל"ע כו' להיות נמשך בבחי' סוכ"ע כו' שהוא ג"כ בבחי' הסתלקות עצמותו ומהותו ית' כו'".

73) להעיר מלשון התו"א שבהערה הקודמת "הסתלקות עצמותו ומהותו ית' כו'".

74) תו"ח ולקו"ת שבהערה 29.

יב) וממשיך בכתוב אשר תשים לפניהם, ויש לומר, שאשר הוא (גם) מלשון אושר ותענוג. היינו, שהענין דואלה (וא"ו אלה), ההוספה שנמשכת בתורה בבחינת גילוי מעצמות אוא"ס, היא מבחינת התענוג. דזה שלימוד התורה שלו הוא באופן דעול תורה, ביטול דעבד (כנ"ל סעיף ר"ז), הוא דוגמת הענין דאתכפיא, דזה שהביטול שלו הוא באופן (שהביטול אינו שולל את מציאותו אלא אדרבה) שמצד הביטול גופא הוא מרגיש שהתורה היא תורתו (כנ"ל סעיף ז) הוא ע"ד האתכפיא דצדיקים שהאתכפיא עצמה היא התענוג שלהם, ולכן, ההמשכה שע"ז היא מבחינת אשר, תענוג.

וע"י לימוד התורה באופן דאשר תשים לפניהם, כי תקנה עבד, שהלימוד הוא בהבנה והסברה וביחד עם זה בביטול דעבד [שבכדי שלימוד הנגלה יהי' באופן זה הוא ע"י לימוד פנימיות התורה, תשים לשון סימה, אוצר], ע"ז יזכו לגילוי תורתו של משיח, תורה חדשה מאתי תצא⁷⁵, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

